

HANIBAL LUCIĆ U HRVATSKOJ KNJIŽEVNOSTI XVI STOLJEĆA

Marin Franičević

Hrvatska se renesansna književnost začinje već u XV stoljeću da bi u prvoj polovici XVI dostigla najveći uspon i puni cvat. Kad se 1485. u Hvaru rodio Hanibal Lucić, Marko Marulić imao je 35 godina i već je počeo pisati »verse harvacke« iako do *Judite* nije bio stigao. I Vidulić je na notarskom spisu bio zapisao svoje leutaške dvanaesterce. U Dubrovniku Šišmundo i Đore i Krističević začinju svoje prve leutaško-petrarkističke stihove. Uskoro će i Nikša Ranjina početi svoj Zbornik. I Mavro Vetrančić Čavčić je Lucićev, dvije, tri godine stariji suvremenik. U to vrijeme na Hvaru, osim Lucića i dvije godine mlađeg Hektorovića, živi i Vinko Pribojević koji u svom latinskom traktatu *De origine successibusque Slavorum* spominje kao pisce Jerolima Pribojevića Atticusa, Pavla Paladinića, Jerolima Bartučevića, Hanibala Lucića, Petra Hektorovića, Mikšu Pelegrinovića. No ni Pribojević u svom latinskom predavanju ne spominje sve hvarske pisce. Na Hvaru u XVI stoljeću pišu i »poje« još »mnozi«, a svakako treba spomenuti Hortenzija Bartučevića i Graciozu Lovrinčevu i Nikolu Gazarovića od kojega je sačuvana i pjesma u pohvalu Luciću. U drugoj će polovici stoljeća pisati i Martin Benetović, Ivan Parožić, Gargur Vidali, a već su rođeni i Marin Gaza-

rović i Ivan Frane Biundović koji će u povijest književnosti ući kao Biondi, talijanski romanopisac, autor prvog izvornog talijanskog romana seicenta i poznati pisac povijesnog djela *Istoria delle guerre civili d'Inghilterra* u tri sveska, u XVIII stoljeću prevedena na engleski. U drugom se romanu *La donzella desterada* Biundović vraća i u svoj Hvar koji nije zaboravio.

U Hvaru u Lucićevo vrijeme i kasnije žive i djeluju i Bračani: Sabo Mladinić, Juraj Žuvecić pa Ivan Ivanišević, zatim Splićani Frane Božićević Natalis, Toma Niger Marčić koji je bio profesor gramatike, Korčulanin Jakov Baničević koji je bio poznati humanist, drugovao s Dürenom; dopisivao se s Erazmom Rotterdamskim, Bembom, Pirkheimerom i drugima. Ne zaboravimo da je Hvar u to vrijeme uspona ne samo živa tranzitna luka nego i otok s razvijenom privredom. Izvozi se u to vrijeme vino, ulje, med, šafran, slana riba. Veliki je broj bracera i manjih brodova za ribolov i razvijena je trgovina i brodogradnja koja će ostaviti uspomenu nazivom Paklinski otoci, a koji će kasnije iz neznanja postati »Pakleni«.

Na toj se podlozi razvila bogata renesansna kultura. Dominikanska škola djeluje već u XIV stoljeću, a početkom XV i komunalna humanistička u kojoj se predavala »gramatika«, »retorika« i »cijela pjesnička umjetnost«. A postojala je i klerička škola. U Lucićevo vrijeme već radi i kaptolska biblioteka. Vinko Pribojević zapisao je 1525. da je i dominikanska biblioteka bila bogata. Biblioteku je imao i samostan Male braće. Njima su se mogli služiti i ljudi izvan samostana i kaptola. Te su se biblioteke povećavale i darovima i ostavštinama. Već 1461. biskup Tomasini daruje kaptolskoj biblioteci mnoge »vrijedne knjige«. Kasnije će ga slijediti Lucijan de Nikolinis i drugi. Osim toga su postojale i mnoge privatne biblioteke hvarskih plemića i humanistički obrazovanih pučana. U Lucićevo vrijeme se gradi i stolna crkva, knežev dvor, arsenal, lođa i mnoge palače. Palače već grade i imućni pučani (Vukašinovići, Gargurići i dr.). U Hvaru djeluju mnogi domaći i strani graditelji, kipari i slikari. Dozidani je arsenal spaljen 1571. da bi 1612. bio ponovo dovršen zajedno s kazalištem. I Lucić zida svoj ljetnikovac nadomak grada tako da se do njega može doći pješice. No i takav će Hvar nekima postati »tijesan« te će ga napustiti poput Šimuna Hvaranina, Mikše Pelegrinovića i Ivana Biundovića. Ali je takva sredina mogla dati i prihvatiti i jednog Lucića ili Hektorovića ili Pelegrinovića i sve druge. Lucić je napustio svoj Hvar na dulje vrijeme jedino u vrijeme pučkog

ustanka krenuvši najprije u Split u kojemu je našao pisce iz Marulićeva kruga i sprijateljio se s Jerolimom Martinčićem kojemu će pisati poslanice, a na kraju i nadgrobnicu, te s Franom Božičevićem kojega je vjerojatno znao još iz Hvara i Nikulom Matulićem. U Trogiru će također naći krug humanista među kojima je bilo i poznatih latinista. A tako bi bilo da je pošao u Dubrovnik ili Zadar. Nakon povratka se po vlastitom svjedočanstvu kretao između Hvara, Staroga Grada i Visa. No njegovi su horizonti bili mnogo širi. Vjerojatno je znao mnoge od istaknutih hrvatskih latinista XV i prve polovice XVI stoljeća od Šižgorića i Trogirana Koriolana Cipika, Dubrovčane Karla Pucića, Ludovika Crijevića Tuberona, Iliju Crijevića i Jakova Bunića, a možda i Česmičkog. Pa ipak njegova polazišta treba tražiti i na drugim stranama. Da je dobro poznao klasiku svjedoči prijevod Ovidijeva spjeva pod naslovom *Pariž Eleni* koji je Lucić »iz latinske odiće svukši u našu harvac-ku... priobukal«. Kad je 1519. taj svoj prevod slao Jerolimu Martinčiću Lucić govori o »pisnima odavno složenim«. No za razliku od Hektorovića Lucić nije datirao nijednu poslanicu. Ali se zna iz teksta da je poslanica Martinčiću pisana poslije povratka iz Trogira:

»Vargal sam sve na stran raskoše; ne stojim
U linost nego stan podvignut nastojim,
Razrušen ki je bil malone sasvima,
Od mnoštva koje dil razbora ne ima«

(Martinčiću)

»Pisme odavno složene« nastale su prije Matijeve ustanka. Neke je od njih Lucić »odvargal«, ali to nema ideološku podlogu kakvu će imati poslije kod Gundulića. Lucić je to učinio iz čisto literarnih razloga.

»Ter se ja nadam imena uviku
S ovoga što skladam, ni slavu steć niku.«

(Martinčiću)

Ili: »I ja ne imah per da letim jak sokol.« Očito je bio suviše strog prema svojim stihovima. On će i poslije pet stoljeća stajati visoko, veoma visoko na »hrvatskom Parnasu«.

Lucić je veoma dobro osim domaće poznao i talijansku poeziju, posebno onu od Petrarke do Bemba koji se vratio »pravom« petrar-

kizmu. Ali je teza o utjecaju Bemba i Ariosta na Lucića ipak prenaplašena. Uza sve Bembove i Ariostove utjecaje Lucić je ipak ostao u okvirima našeg petrarkizma. Hrvatska renesansna poezija pripada evropskoj književnosti u kojoj je talijanska u prvom planu, ali ona ima i svoje vlastite izvore i poticaje, svoje tokove i svoj izraz. Uostalom, svoje domoljublje kao ni vezanost za svoju sa svih strana ugroženu zemlju nisu ni mogli preuzeti ni iz talijanske ni iz bilo koje druge književnosti. Danas znamo da postoji i naša varijanta petrarkizma koja dolazi do izražaja i u, više manje, svim prijevodima od Marulića do Zlatarića. Jer postoji i jaka domaća tradicija koja traje stoljećima. Znamo da je Lucić dobro poznao našu usmenu i pisanu poeziju, jednako bugaršnice kao i stihove narodnih pjesnika i pučkih začinjavaca i leutaša kao i tekstove srednjovjekovnih i renesansnih pisaca od Zadra do Dubrovnika. To pokazuje njegova versifikacija i posebno jezik.

Kad je 1955. na Lucićevoj proslavi u Hvaru Gavella sa svojim studentima pokušao »štokavizirati«
njegove stihove, da bi poslije dvije godine to isto pokušao i s Hektorovićevim otkrilo se da Lucićev jezik nije toliko blizak Hektorovićevu koliko bi morao biti da su obojica ostali na dijalektu kojim se govorilo na Hvaru. Danas znamo da ni jedan pisac prije narodnog preporoda nije pisao isključivo svojim govornim jezikom kako se to ranije mislilo. Govorni jezik u književnost ulazi tek s Matošem i Nazorom i pojavom dijalektalne poezije. U vrijeme Lucićevo svi pišu »književnim«
jezikom. Ali svaki pisac ima svoju »normu«. Njemu je »književni«
jezik onaj koji on zna i kojim piše. Koliko ih srednjovjekovna književnost pa i novija renesansna međusobno približava, toliko ih govorni jezik koji dominira udaljava oslobađajući ih »norme«. I Lucić piše takvim jezikom, ali u njega je više »književnih«
elemenata nego u Hektorovića. Njegovo što nesumnjivo potječe iz glagoljaških tekstova koje je on dobro poznao. No da bi se objasnilo Lucićev jezik mora se znati da on nije slušao samo govor svojih Hvarana. Sjetimo se da je hvarska luka u to vrijeme zimovalište dijela venecijanskog brodovlja i da je na tim brodovima bilo i mnogo naših ljudi među kojima i onih koji govore štokavski. A moramo znati i to da su na Hvar sve do drugog svjetskog rata odvajkada dolazili sezonski radnici s kopna koji su govorili štokavski pa je Lucić morao čuti i njihov govor. No štokavskih elemenata ima i u srednjovjekovnim tekstovima. Hercigonja govori i o čakavsko-kajkavskom-crkvenoslavenskom ko'neu. Ni narodna pjesma ni gradska popijevka toga vremena nije bila zasnovana na jednom di-

jalektu. Kad je riječ o Luciću to potvrđuje i versifikacija. Njegove stihove ne možemo čitati ni čisto čakavski ni čisto štokavski a da ne uništimo njegov ritam. Osim toga znamo da je Lucić poznavao ne samo prvu nego i drugu generaciju dubrovačkih pjesnika. A pjesnici su prve generacije pisali ikavštinom ponešto obojenom ijekavštinom, a njihova je štokavština mnogo jače obojena čakavski. Lucić je čitao i Marulića. Hraste 1950. piše da nam »Marulićev jezik gotovo po svim svojim crtama pruža sliku govora grada Splita i okolice«, Zoranićev »sliku govora grada Zadra i okolice« te »Hektorovićev i Lucićev hvarškoga govora onoga vremena«. Kad bismo tu tezu prihvatili morali bismo o renesansnoj književnosti govoriti kao o dijalektalnoj poeziji. No prije bi valjalo dokazati da je *Judita* zaista pisana u splitskom govornom jeziku, a to bi značilo da su ne samo svi štokavizmi, kajkavizmi i ekavizmi nego i romanizmi, turcizmi, arapizmi, grecizmi, germanizmi, mađarizmi, sve te perzijske, ruske i crkvenoslavenske riječi uzete iz govornoga jezika. Ne samo to nego i oblici i sintaksa. Turcizama, romanizama i grecizama pa i mađarizama ima i u Lucića kao što ima i elemenata staroslavenskih i štokavskih pa i kajkavskih. No i bez toga bismo znali da pjesnik *Robinke* nije pisao »čistim« hvarskim govornim jezikom. Isključivo hvarskim govornim jezikom nisu pisali ni Hektorović ni Pelegrinović. A morali bismo u tom slučaju prihvatiti i tezu da su u XV stoljeću Dubrovčani bili ikavci i da je njihov jezik bio znatno »obojen« čakavski. S tog bi se gledišta naši kulturni centri morali tretirati kao zasebne cjeline bez međusobnih veza. Međutim, danas znamo da je ta veza trajno postojala i da je to bila jedna te ista književnost.

I Lucić i Hektorović poznaju Dubrovčane kao što i oni poznaju njih. Hvaranin Vinko Pribojević ne spominje samo Hvarane nego i Rabljane, Zadrane, Šibenčane, Trogirane, Splićane, Korčulane, Dubrovčane, Kotorane. Drugi Hvaranin Hortenzije Bartučević svoju pjesmu posvećuje Zadraninu Karnarutiću kojemu stihove posvećuje i Splićanin Petar Tartaljić, a Karnarutić kao Dominko Zlatarić svoj spjev upućuje Jurju Zrinskomu. Pelegrinovićevo je *Jejupka* u raznim varijantama jednako poznata Zadru, Dubrovniku i Trogiru. Dubrovčanin se Nikola Nalješković dopisuje s Hvaranima Hektorovićem i Bartučevićem i s Korčulaninom Ivanom Vidalijem i slavi ne samo Korčulu nego i Dubrovnik i Hvar i Zadar i Šibenik i Split i Kotor i »sve druge«. U Vidalijevo je odgovoru Dubrovnik kruna »hrvatskih gradov«, I Kotoranin

Paskalić u svojim latinskim stihovima iz »krajneg kuta Dalmacije« svjedoči o svojim vezama s Klementom Ranjinom u Dubrovniku, s Jerolimom Bartučevićem u Hvaru. Hektorović piše poslanice »kančiliru zaderskom« Mikšji Pelegrinoviću, Mavru Vetranoviću, Nikoli Nalješkoviću, putuje u Dubrovnik da vidi prijatelje stare i nove »nigdar parvo ne vidine«. Nalješković hvali Parožićevu *Vlahinju*. Benetović svoju *Komediju od Bogdana* piše pod utjecajem »velikog meštra dum Marina«. U *Vartlu* Trogiranina Petra Lucića uz Trogirane nalazimo i Zadrane, Šibenčane, Spličane, Hvarane i Dubrovčane. A da postoje i veze sa sjeverom, potvrđuje i jezik Marka Marulića i Hanibala Lucića, posebni jezik *Robinje*. No te su veze još mnogo šire. Održavaju ih i latinisti, oni koji poput Šižgorića, Korijolana Čipika, Pucića, Crijevića, Bunića, Tuberonu žive u domovini i oni kojima je opustošena i porobljena zemlja postala tijesna. Ludovik Crijević Tuberon u Dubrovniku piše o Česmičkom i kiparu Duknoviću. Ilija se Crijević vraća u domovinu. Benešić se, zabrinut turskim osvajanjima, obraća francuskom kralju. Stjepan Brodarić poslije mohačke bitke, ojađen i očajan kreće u Poljsku, kardinala Utišenića je dao ubiti kralj Ferdinand 1551. godine. Trankvil Andreis pod stare se dane vraća u Trogir. I Ludovik Paskalić poziva kršćanske vladare na borbu protiv Turaka. I Antun Vrančić, nadbiskup i primas ugarski a kasnije i kardinal zaviđa Trankvilu Andreisu na mirnu životu u njegovu Trogiru, »jer što je prirodnije nego ljubiti domovinu« da bi u pismu hetmanskom sandžaku Hasan begu napisao pismo u kojemu se zauzima za kmetove, moleći ga u ime srodnosti našega roda (»nostrae gentis croaticae«) bude blaži prema njima. I naš prvi leksikograf, turski sužanj i lutalac Bartul Đurđević iz Male Mlake koji je doživio mnoga izdanja svojih djela širom Evrope i koji svjedoči da je hrvatski jezik dobro poznat u Turskoj te da se njime služi i sam Sulejman, putujući po Evropi, potiče na borbu protiv Turaka. I veliki Matija Vlačić Ilirik koji se osjeća Hrvatom misli na svoju domovinu i snuje jedinstveni hrvatsko-slovenski jezik koji zove ilirskim. A Faust Vrančić piše svoj rječnik pet najuglednijih evropskih jezika među koje ide i hrvatski, zapravo čakavski dijalekt koji on naziva dalmatinskim i smatra ga »najljepšim od svih slavenskih jezika«. Naravno, mogli bismo nabrojiti još mnoga imena od filozofa Frana Petrića do Zavorovića i Nikole Vitova Gučetića, no i ovo što smo već rekli uvjerljivo govori o osjećanju pripadnosti jednom narodu koji je baš u razdoblju renesanse konačno stvorio jedinstvenu literaturu koja je i u Evropi

stajala visoko. Ne zaboravimo da je evidentirano preko 700 izdanja naših latinista iz renesansnog razdoblja u preko 90 evropskih gradova.

Ni Hanibal Lucić nije, dakle, izdanak hvarske nego hrvatske renesansne književnosti koju je dobro poznavao i koja je poznavala i priznavala njega. Odjeci se te književnosti osjećaju na čitavom području. Kao što će odjeci reformacijskih kretanja stići do Splita preko Markantuna Dominisa koji dolazi s Raba, a do Dubrovnika preko Matije Vlačića koji kreće iz Labina, tako se i književna riječ raznim kanalima kreće od Cresa do Kotora i od Dubrovnika do Osora i Istre i od Prekomurja do Korčule i od Splita do Čakovca. Glagoljska je pismenost početkom XVI stoljeća još živa. Krajem XV i početkom XVI stoljeća djeluju prve tiskare u Senju, Kosinju i Rijeci. U Lucićevo doba začinje se i kajkavska književnost. Prekomurska pjesmarica datirana je 1534. A utjecaji su uzajamni. E. Hercigonja nalazi u jednom dijelu Petrisova zbornika iz 1468. čakavštinu znatno obojenu kajkavštinom. A susret se čakavštine i kajkavštine javlja i u glagoljaša iz Pokuplja, iz Ozaljske regije. Kajkavskih elemenata ima i u drugim zbornicima iz početka XV stoljeća (Vinodolski zbornik) da bi se u XVI stoljeću pojavili i štokavski nanosi. Sjetimo se npr. Dešićevog molitvenika iz 1560. No može se reći i to da od Pergošića do Kristijanovića nijedan kajkavski pisac ne piše dosljedno jezikom svoga zavičaja.

Ni Lucić kao pjesnik ni po jeziku ne pripada samo hvarskom krugu. On nije poznavao samo hvarski govor niti je samo govornim jezikom pisao. Lucićevi stihovi nastavljaju već započeti proces. Njegov književni jezik ne oblikuje samo govor, u njegov jezik ulazi i jezik književnosti sjevera i juga. Tako je i kod drugih renesansnih pisaca, ali je to kod Lucića najuvjerljivije. Na to je već 1976. na Danima Hvarskog kazališta upozorio Josip Vončina koji je u Lucića našao i utjecaja dubrovačke štokavštine i usmene poezije i leksičkih elemenata iz glagoljaških spisa. A možemo dodati i gradsku popijevku i naći elemenata koji vjerojatno stižu iz Splita, Trogira, Zadra. Lucić, dakle, niče iz svega što bi se moglo nazvati hrvatskom renesansnom književnošću u koju se i uklapa i po jeziku. On, istina, nije u svojim stihovima uspio oblikovati neki čakavsko-štokavski koiné, ali je ipak pisao jezikom koji više nije bio samo govorni jezik njegova grada. Lucić, kao što je već rečeno, pozna i klasiku i talijansku poeziju. Poznavanje je klasike uvjerljivo potvrdio prijevodom Ovidijeva spjeva koji je, kako piše Martinčić, »iz latinske odiće svukši u našu harvacku priobukal«. On je,

dakle, i mišlju i djelom u hrvatskoj renesansnoj književnosti koja i u evropskim okvirima znači mnogo, a u kojoj Lucić zauzima veoma značajno mjesto. Bez njega bi književnost renesanse bila siromašnija za velikog pjesnika i prvog dramatika koji se okrenuo domaćoj tematici. On je kao i mnogi njegovi suvremenici zaokupljen rodoljubnom mišlju otpora Turcima koji su na hrvatsko tlo stupili 1468. tako da je do krbavske katastrofe došlo 1493. Pop Martinac je tada pisao »nalegoše na jazik hrvatski i robljahu vse zemlje hrvatske i slovinske«. Ne znamo je li Lucić to čitao, ali je svakako znao. Veza je između hrvatskog sjevera i juga raščetvorene Hrvatske već bila čvrsta. A Lucić je toj književnosti svojim »Skladanjma izvarsnih pisan razlicih« i poslanicama zaista dao mnogo. Ne samo izvornošću svoga lirskog i dramskog talenta nego i izvanrednim smislom za versifikaciju te zrelošću izraza, usklađenošću i melodioznošću, intenzivnošću doživljaja i lakoćom izricanja stihova. S Lucićevim stihovima i posebno s *Robinjom* počinje novo razdoblje u našoj leutaško-petrarkističkoj poeziji. Njegove stihove ne prihvaća samo Hvar i Dubrovnik, Split i Trogir, njegov su prostor »reliquiae reliquiarum olim regni Croatiae«.

Nemam ovdje namjeru govoriti o Lucićevoj poeziji, o njoj će govoriti drugi, a o tome sam već i pisao i govorio, no zadržao bih se malo na pjesmi *U pohvalu grada Dubrovnika*. Zaista je Lucić »slavu Dubrovnika« opjevao »visokim glasom zvoneći«. Njemu je Dubrovnik prije svega »čast našega jezika« i »prosvjetljenje«. To što se tuži na »mlohav duh od garla« svojega nije u Lucića novo i u tome mu ne valja vjerovati. Da! »Pravda je temelj«. Ali tako neće kasnije misliti dum Marin. Lucić gleda iz daleka i ne vidi »jarma«, uostalom, i on je plemić koji će bježati pred Matijevim ustanicima da bi na kraju ipak sav svoj imetak ostavio svom vanbračnom sinu rođenom od jedne pućanke. U Dubrovčanima on vidi ljude razborite i mudre, uzorite i hrabre. Ali kao da je bio vidovit kad je Dubrovniku zaželio »Kuće mu ne tresi trus«. I na kraju »sriću u pisnih«. Da, Lucić je bio veoma strog kritičar prema svojim i tuđim stihovima.

U Pisnima razlicim prijateljem koje je pisao nakon povratka iz Trogira prva je upućena Jerolimu Martinčiću, pjesniku iz Marulićeva kruga. Martinčićevi se stihovi o kojima govori Lucić nisu sačuvali. No više nas u toj poslanici zanima Lucićevo raspoloženje, depresija u danima u kojima ga je Febo »ulišil« »milosti spivanja«

»Ter se ja ne nadam imena uviku
S ovoga što skladam ni slavu steć niku.«

No njegova slava, evo, traje stotinama godina i sve je veća, naravno kod onih koji imaju sluha za njegov skladni poj. Lucić govori o Martinčićevu »garlu medenom«, a Lucić je bio strog kritičar i sva je prilika da smo s Martinčićevim stihovima izgubili još jednoga pjesnika. No još je nešto što muči Lucića.

»Vrime je sad niko, niki su dni sada
Da ne vīm je li tko koga strah ne vlada«.

(Martinčiću)

Je li to Lucić napisao jučer ili se to odnosi na ono njegovo vrijeme o kojemu piše Martinčiću koji »zatvoren tamo tja ne čuješ u kutu, Mor-narom kako ja koji sam na putu«. Da. »Turčin« zaista prijeti i »gusarin iz Rode«. I na kraju novo putovanje u Split najavljuje i prijatelje svoje pozdravlja (»znaš ko su«). Ni o Nikuli Alberti Matuliću ne znamo baš mnogo pa nam je svjedočanstvo Lucićevo o *Jovetovu boju u Flegri* koje izriče »glasom pridartim« dragocjeno. I u poslanici Milici Koriolanović misli o njezinoj slavi koja se neće »zabiti« »ni onda kad vrime počne jur ne biti«.

Lucić je već u tom vremenu bio na široko poznat i po *Pisnima ljuvenim* i po *Robinji* i po *Pisnima razlikim*. Danas je u prvom planu kao pisac *Robinje* i zaista izuzetne poeme *Jur nijedna na svit vila*. No Lucić bi i bez toga bio jedan od najvećih pjesnika svoga vremena. Već pjesma *Gledajuć, gospoje* otkriva nove leutaško-petrarkističke lucićevske intonacije. Naravno, naći ćemo i tu i »obraz gizdavi« i »sunašce« i »sardašce«, ali i stihove koji zvuče autentično: »Pitomo i milo svartaše ka meni / To lšce pribilo, ta pogled medeni«. No već će u pjesmi *Ako si mislila* koja baš ne spada među najbolje, biti mnogo manje leutaških rekvizita. A lucićevska je i pjesma *Vilo ka imaš moć* koja je već ušla u antologiju i bez leutaških rekvizita. Istina, »sunašce« i »sardašce« će se javiti već u idućoj pjesmi, i »med« i »čemer«. No Lucić će i opet pobjeći već u pjesmi *Mnogokrat s sobom sam* i opet će lipotu i razum i dobrotu slaviti na svoj način. I opet će se hrvati sam sa sobom ne uzdajući se u svoju »kripost« u »poju« i boreći se da izreče »oni dar najveći, čuda ona nika / od čarnih očiju«, »od tancih obarvi, od kosic,

od čela«. Zapjevat će i o svojoj »zamotanoj mladosti« istim intenzitetom u pjesmi *Otkad se zamota*. I vratiti se ognju ljubavi: *Tko čista izmota*

»Tko čista izmota iz zlata preden zlat
Ter ovoj omota gopoji bili vrat
I glavu pokrili? Tko li joj da čelo
Već nego dan bili vedro i veselo?
I čarne obarvi uzvite načinom
Miseca u parvi dan koji je za minom.«

To, istina, nije *Jur nijedna na svit vila*, ali je još uvijek jedna od najboljih pjesama ljuvenih našeg činkvećenta. A to se može reći i o kratkoj pjesmi *Kad najpri ja tvoje* koja je sasvim zasluženo ušla u *Slamnigovu* antologiju. Za njom prirodno dolazi Lucićevo remek-djelo pjesma *Jur nijedna na svit vila* koja nije samo najveći dostig Lucićeve nego i naše renesansne ljubavne poezije. Za njom dolazi pjesma *Misal se zabude*, izrazito petrarkistička pjesma, ali izrečena na lucićevski način. Motiv »uživaj dok si mlad« koji se decenijama provlači, tako reći, kroz svu evropsku renesansnu versifikaciju u Lucića djeluje izvorno. *Pjesma od kola* drugačija je i po stihu, ali i po izrazu. Pisana u trinaestercima sastavljenim od nesimetričnih osmeraca i daktilskotrohejskih sedmeraca (u tzv. pjesmama po narodnu obično dolaze šesterici) ona zvuči izvorno i ide u red boljih Lucićevih pjesama. U uži izbor idu i još dvije pjesni ljuvene: *Htij prijati ovi dar* i *Otkada obećah*. Izvan svih okvira je pjesma *U vrime ko čisto*. Ta neobična pjesma koja se rodila iz »markle noći« iz koje još svijetli samo Danica, a trava se rosom cakli nameće se tom košmarnom snu izmorenu plačem i nesnom. U neznanom kraju na širokom prostoru ljudskoga života pojavljuje se ta nedostižna »jabuka od zlata« koja gori u visinah (a »ja ne imah per da letim jak sokol«). Da, Lucić je i u poeziji uvijek htio više. Zato je i odbacio neke svoje stihove ne kao »porod od tmīne« nego kao nedostig. Čudna je ta njegova žila od masline koja se digla uz laticu uvis. I pjesnik prijanja uza nju »jak medvid kada tko medom ga omazi«. I penje se, penje i još jednom ostaje praznih ruku. I opet buđenje i »zglobla vinišća« »i stan hi je razrušen podignut i poslanice prijateljima i Turci koji prijete, vuci pred kojima drhće sve živo«. I »davnjena od pisni našega jezika skladanja« koja će strogi Lucić »razgledavši ih i pogardivši odvarci malo

ne sva«. A ti stihovi koje je Lucić htio »sasvima potušiti« žive i danas više od pet stotina godina poslije njegova rođenja. Kao ni Marko Marulić ni Marin Držić on nije pjesnik samo za svoje vrijeme nego i za sva protekla i buduća stoljeća ako ih bude. Bez njega bi naša književnost bila siromašnija za nekoliko izabranih pjesama, a da i ne govorimo o *Robinji* s kojom počinje naša svjetovna drama s domaćom tematikom. Jer je Lucić veliki pjesnik i u nizu imena, koji počinje s Marulićem a nastavlja se sa Šišmundom Menčetićem, Đorom Držićem, Mavrom Vetranićem, Petrom Hektorovićem, Mikšom Pelegrinovićem, Nikolom Nalješkovićem, Dinkom Ranjinom i Dominkom Zlatarićem. A dodati bi trebalo i Karnarutića i Bratosaljića Sasina. (U hrvatsku poeziju XVI stoljeća idu i Horacije Mažibradić i Nikola Dmitrović, Maroje Mažibradić, Andrija Zlatar, Marin Krističević, Ivan Parožić, Andrija Šajtić i mnogi drugi, od kojih je malo sačuvano od Vidulića i Matulića do Božićevića i Kaboge.) U antologiju Milićevića i Šoljana iz 1966. ulaze s 46 naslova a moglo je biti i više. Ni Lucić s dvije pjesme nije baš najbolje prošao, a danas se može reći da, ako i nije baš najbolji pjesnik od njih, ali je svakako najbolji versifikator. U Slamnigovoj antologiji iz 1960. koja ide samo do kraja XIX stoljeća nalazimo iz XVI stoljeća 17 imena sa 65 pjesama, no ni tu Lucić s četiri naslova nije prikazan kako bi trebalo, pogotovo kad se zna da ih Šišmundo ima 11, Đore 9, a nepostojeći Čubranović četiri kao i Lucić. (Od te četiri »Čubranovićeve« tri su od Andrije Zlatara, a četvrta iz Pelegrinovićeve *Jejupke*.) No svedeno su obje antologije bile velika i dragocjena afirmacija te naše još veće poezije. Pogotovo ako znamo da je u XIX stoljeću u Milićevića i Šoljana 58 naslova, ali s Kranjčevićem, Matošem i Vidrićem koji p'šu i u XX stoljeću, a bez njih samo 16 (u Slamniga 37). A meštar stiha Lucić u tom nizu znači mnogo više od jednog imena, ne samo zato što začinje nešto novo nego i zato što ostaje majstorem versa za sva vremena.

Lucić je velik i u tako široko razgranatoj poeziji u kojoj još lakše dolazi do izražaja autentičnost i muzikalnost njegova stiha. On se ne javlja slučajno i ne povezuje slučajno čakavštinu i štokavštinu, hrvatski sjever i jug. Pa iako nas njegovi stihovi ne mogu uvijek ponijeti dubinom i snagom otkrića, uzbuđiti neočekivanim poetskim zamahom, njegovi su versi i danas jednako živi kao i u njegovom stoljeću. Pod patinom vremena koje je proteklo od njegova prvog »poja« još pulsira polet i drhtaj izuzetno nadarena pjesnika, velikog majstora versa koji

i danas zvoni lucićeovskom muzikalnošću i djeluje sugestivno nekom tek naslućenom toplinom. Ni oni veliki koji su došli poslije njega nisu ga mogli svojom poezijom isključiti iz glavnih tokova naše mnogostoljetne poezije, a neće moći ni oni, koji će doći u budućnosti, u današnjem svijetu treba reći ako je bude. Lucić je jedan od onih koji će živjeti dok bude živjela i poezija bez koje čovjek nikada nije mogao biti čovjek.